

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ

ΠΟΣΗ ΓΗ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ;

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΒΑΝ ΙΛΙΤΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ – ΕΠΙΜΕΤΡΟ:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:
ΑΘΩΣ ΔΗΜΟΥΛΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Έρθε από την πόλη η μεγαλύτερη αδελφή επίσκεψη στη μικρότερη στο χωριό. Η μεγαλύτερη ήταν παντρεμένη με έναν έμπορο στην πόλη, η μικρότερη με έναν μουζικό στο χωριό. Παίρνουν το τσάι τους οι αδελφές, συζητάνε. Πιάνει η μεγάλη αδελφή να κοκορευείται, να παινεύεται για τη ζωή της στην πόλη: πόσο άνετα και καθαρά ζει και κινείται στην πόλη, πώς ντύνει τα παιδιά της, πόσο υπέροχα τρώει και πίνει, πώς βγαίνει για παγοδρομίες, περιπάτους και θέατρα.

Η μικρότερη αδελφή ένιωσε θιγμένη κι έπιασε να υποτιμάει τη ζωή των εμπόρων και να εξυψώνει την αγροτική ζωή.

«Δεν την αλλάζω» λέει «τη ζωή μου, με τη δική σου. Μπορεί να ζούμε πιο μονότονα, τον φόβο όμως δεν τον γνωρίζουμε. Εσείς μπορεί να ζείτε πιο καθαρά, αλλά τότε βγάζετε πολλά και τότε τα χάνετε όλα. Όπως το λέει κι η παροιμία: “Γρόσια έχεις; Έγνοιες έχεις...”. Συμβαίνει και το άλλο: “Ο παράς είν’ στρογγυλός, κυλάει”. Το ξέρουμε εμείς οι μουζικοί πώς έχει το πράγμα: “Ο πλούσιος έχει τα φλουριά κι ο φτωχός τα γλέντια”».

Αρχίζει τότε κι η μεγάλη αδελφή να λέει:

«Σιγά τα γλέντια, όλη την ώρα με τα γουρούνια και τα μοσχάρια! Ούτε εμφάνιση ούτε τρόποι! Όσο και να πασχίζει ο αφέντης σου, έτσι όπως ζείτε, μέσα στην κοπριά, έτσι θα πεθάνετε. Το ίδιο και τα παιδιά σας».

«Τι να γίνει» λέει η μικρότερη «είναι η φύση της δουλειάς μας αυτή. Ζούμε όμως περήφανα, ούτε προσκυνάμε ούτε φοβόμαστε κανέναν. Εσείς όμως στην πόλη; Μεσ στους πειρασμούς είσαστε. Σήμερα είναι καλά, αύριο όμως θ' αναλάβει ο Οξαποδώ, και πριν προλάβεις να πεις φτιλί θα παρασύρει τον αφέντη σου ή στα χαρτιά, ή στο κρασί, ή σε καμία κουτσουκέλα. Και θα γίνουν όλα σκόνη. Έτσι δεν συμβαίνει συνήθως;».

Ακούει ο Παχόμ, άρχοντας, ξαπλωμένος φαρδύς πλατύς πάνω στη σόμπα, τις φλυαρίες των γυναικών.

«Αλήθεια είναι» λέει. «Έτσι είναι. Έτσι όπως την παλεύει από τα μικράτα του τη μάνα γη ο αδελφός μας, δεν προλαβαίνει να του μπουν ιδέες στην κούτρα. Μόνο έναν καημό έχει – που δεν του φτάνει η γη! Αν έχω γη όση θέλω, κανέναν διάολο δεν φοβάμαι!»

Τέλειωσαν τα θηλυκά το τσάι τους, φλυάρησαν λίγο ακόμα περί μόδας, μάζεψαν τα πατικά κι έπεσαν για ύπνο.

Ο Διάβολος όμως ήταν κρυμμένος πίσω από τη σόμπα και τα άκουσε όλα. Το χαιρόταν που η γυναίκα του μουζίκου τον είχε παρασύρει σε καυχησιές: παινευόταν πως, αν είχε όση γη ήθελε, δεν θα τον έπαιρνε ο διάολος.

«Πολύ καλά» λέει ο Διάβολος. «Κάτσε να αναμε-
τρηθούμε εμείς οι δυο. Θα σου δώσω γω γη και με τη
γη αυτή θα σε πάρω και θα σε σηκώσω».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Κοντά στους μουζικούς αυτούς ζούσε μια αρχόντισσα με κτήματα. Δεν είχε μεγάλη έκταση γης, κάπου εκατόν είκοσι ντεσιατίνες* γη είχε. Παλιά ζούσε ειρηνικά με τους μουζικούς, δεν τους ενοχλούσε. Προσέλαβε όμως για επιστάτη έναν απόστρατο που άρχισε να τους βασανίζει με διάφορα πρόστιμα. Όσο και να πρόσεχε ο Παχόμ, πότε το άλογο του πήγαινε να φάει την ξένη βρόμη, πότε παρασυρόταν η αγελάδα στον κήπο τους, πότε ξέφευγαν τα μοσχάρια στον ξένο αγρό. Και για όλα αυτά είχε πρόστιμο.

Πλήρωνε ο Παχόμ και ξεσπούσε μετά στους δικούς του, με ξύλο και βρισιές. Πολλές αμαρτίες φορτωνόταν ο Παχόμ στη διάρκεια του καλοκαιριού εξαιτίας αυτού του επιστάτη. Μέχρι που χαιρόταν όταν έβαζε τα ζώα στον στάβλο το φθινόπωρο. Μπορεί να λυπόταν για τα λεφτά που έδινε για το τάισμα, τουλάχιστον όμως δεν έτρεμε το φυλλοκάρδι του.

Τον χειμώνα κυκλοφόρησε η φήμη πως η αρχόντισσα πουλούσε τη γη της και πως διαπραγματευόταν να

* Η ντεσιατίνα ισούται με 1,1 εκτάριο ή 11 στρέμματα. (Σ.τ.Ε.)

την αγοράσει ο αρχιλήσταρχος ο επιστάτης. Το άκουσαν οι μουζικοί, πήγαν να σκάσουν. *Αμάν, σκέφτηκαν, άμα πάρει τη γη ο επιστάτης, θα μας ρίχνει ακόμα πιο πολλά πρόστιμα. Εμείς χωρίς αυτή τη γη δεν κάνουμε, ζωσμένους μας έχει όλους σ' έναν κύκλο.*

Πήγαν λοιπόν οι μουζικοί στην αρχόντισσα και βάλθηκαν να την παρακαλούν να μην πουλήσει τη γη στον επιστάτη παρά να τη δώσει σ' εκείνους. Υποσχέθηκαν να πληρώσουν παραπάνω. Συμφώνησε εκείνη. Άρχισαν οι μουζικοί να συνεννοούνται, να αγοράσουν μαζί όλη τη γη. Μαζεύτηκαν μάλιστα και μια δυο φορές να κάνουν συνέλευση, δεν τους έβγαине το πράγμα. Κάθε φορά κατέληγαν σε καβγάδες, τους χαλούσε τη δουλειά ο Σατανάς, αδύνατον να τα βρούνε. Και αποφάσισαν οι μουζικοί να αγοράσουν ξεχωριστά ο καθένας όσα άντεχε η τσέπη του. Συμφώνησε και μ' αυτό η αρχόντισσα. Ακούει ο Παχόμ πως ο γείτονάς του είχε αγοράσει είκοσι ντεσιατίνες και πως του είχε υπολογίσει τη μισή τιμή σε δόσεις για έναν χρόνο. Ο Παχόμ ζήληψε: *Θα αγοράσουν, σκέφτηκε, όλη τη γη κι εγώ θα μείνω με τίποτα.* Έπασε να κουβεντιάζει με τη γυναίκα του.

«Ο κόσμος αγοράζει» της λέει. «Πρέπει κι εμείς να αγοράσουμε καμιά δεκαριά ντεσιατίνες. Αλλιώς δεν θα μπορέσουμε να ζήσουμε: μας έχει ρημάξει στα πρόστιμα ο επιστάτης».

Βάλθηκαν να σκέφτονται τι να κάνουν για ν' αγοράσουν. Είχαν στην άκρη περίπου εκατό ρούβλια, πούλησαν και το πουλάρι και τα μισά μελίσοια, έβαλαν και

τον γιο εργάτη, δανείστηκαν κι από τον μπατζανάκη και μάζεψαν τα μισά λεφτά.

Μάζεψε ο Παχόμ τα λεφτά, διάλεξε τη γη που του άρεσε, δεκαπέντε ντεσιατίνες με ένα μικρό δασάκι, και πήγε στην αρχόντισσα να διαπραγματευτεί. Τα βρήκαν, για τις δεκαπέντε ντεσιατίνες, έδωσαν τα χέρια και της πλήρωσε την προκαταβολή. Πήγαν στην πόλη να υπογράψουν τη συμφωνία, της έδωσε τα μισά λεφτά, τα υπόλοιπα δεσμεύτηκε να τα αποπληρώσει σε δύο χρόνια.

Κι έγινε ο Παχόμ κτηματίας. Αγόρασε ο Παχόμ σπόρο, έσπειρε την αγορασμένη γη, ήταν εύφορη γη. Σε έναν χρόνο μέσα κατάφερε να ξεπληρώσει το χρέος του και στην κυρά και στον μπατζανάκη του. Έτσι έγινε γαιοκτήμονας ο Παχόμ: όργωνε κι έσπερνε στη δική του γη, τη δική του γη θέριζε, στη δική του γη έκοβε ξύλα και στη δική του γη έτρεφε τα ζώα. Όποτε έβγαινε ο Παχόμ στη δική του γη να οργώσει ή να χαζέψει τα βλαστάρια και τα χόρτα, δεν χόρταινε να τα κοιτάζει. Και τα χόρτα τού φαινόταν πως ψήλωναν και τα λουλούδια πως άνθιζαν διαφορετικά στη δική του γη. Παλιά, όποτε τύχαινε να περνάει από αυτά τα χωράφια, του φαινόταν συνηθισμένα όπως όλα, τώρα όμως η γη αυτή είχε γίνει εντελώς ξεχωριστή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Έτσι ζούσε λοιπόν ο Παχόμ και χαιρόταν τη ζωή του. Θα ήταν όλα μια χαρά, αν δεν άρχιζαν οι μουζίκικοι να του πατάνε το στάρι και τους αγρούς. Τους παρακάλεσε με το καλό, τίποτε αυτοί: πότε οι βοσκοί αμολούσαν τις αγελάδες στους αγρούς, πότε τα άλογα χώνονταν τη νύχτα κι έτρωγαν στα στάρια. Και δεν πάει να τους έδιωχνε και να τους παρακαλούσε ο Παχόμ, εκείνοι δεν έβαζαν μυαλό, ύστερα βαρέθηκε, άρχισε να τους καταγγέλλει στην ενορία. Ήξερε πως το έκαναν λόγω στενότητας χώρου, πως δεν ήταν επίτηδες, έλεγε όμως μέσα του: *Δεν κάνει να τους αφήνω, έτσι όπως πάνε θα τα πατήσουν όλα. Πρέπει να πάρουν ένα μάθημα!*

Τους έδωσε ένα μάθημα με μια καταγγελία τη μία, με μια δεύτερη καταγγελία την άλλη· πότε επέβαλλαν πρόστιμο στον έναν, πότε στον άλλον. Οι γείτονες του Παχόμ άρχισαν να κακοκαρδίζονται μαζί του. Την επόμενη φορά τού πάτησαν τα χωράφια επίτηδες. Μπήκε κάποιος τη νύχτα στο δασάκι, έκοψε καμιά δεκαριά μικρές φλαμουριές να φτιάξει σκοινιά από τη φλούδα τους. Περνούσε από το δασάκι ο Παχόμ, το βλέπει, χάνει το χρώμα του. Πλησίασε, κοιτάει,

τι να δει: τους κορμούς πεταμένους κάτω, μόνο τα κούτσουρα έβγαιναν από τη γη. Τουλάχιστον να είχαν κόψει τα ακριανά δέντρα, να είχαν αφήσει ένα, αλλά όχι, τα είχαν καθαρίσει, τα καθάρματα, όλα στη σειρά. Θύμωσε πολύ ο Παχόμ: *Αχ, σκέφτηκε, ας ήξερα ποιος το έκανε. Θα τον συγύριζα εγώ αυτόν μια χαρά.* Το σκέφτηκε αποδώ, το σκέφτηκε αποκεί, και λέει μέσα του στο τέλος: *Δεν μπορεί. Σίγουρα ο Σιόμκα την έκανε τη δουλειά.*

Πάει στην αυλή του Σιόμκα να ψάξει, δεν βρίσκει τίποτα, μόνο που βρίστηκαν. Πείστηκε τότε ακόμα πιο πολύ ο Παχόμ πως το είχε κάνει ο Σεμίόν. Του έκανε μήνυση. Τους φώναξαν στο δικαστήριο. Δίκαζαν, δίκαζαν και δεν τελείωναν. Στο τέλος τον δικαίωσαν τον μουζικό: δεν υπήρχαν αποδείξεις. Ο Παχόμ πήγε να σκάσει, βρίστηκε και με τους αξιωματικούς και με τους δικαστές. «Τους στρώνετε το τραπέζι σε κάτι τέτοιους» λέει. «Αν ζούσατε σωστά οι ίδιοι, δεν θα δικαιώνατε τους ληστές». Μάλωσε ο Παχόμ και με τους δικαστές και με τους γείτονες. Άρχισαν να τον απειλούν πως θα τουβάλουν φωτιά. Απλώθηκε η γη του Παχόμ, στένεψε ο κόσμος του.

Εκείνο τον καιρό διαδόθηκε πως επιδοτούσαν τη μετεγκατάσταση προς τα ανατολικά, σε νέα μέρη. Κάθεται τότε και σκέφτεται ο Παχόμ: *Εγώ ο ίδιος δεν έχω λόγο να φύγω απ' τη γη μου, αν όμως πήγαινε κάποιος από τους δικούς μας, θα είχαμε μεγαλύτερη άπλα. Θα αναλάβανα τη γη τους, θα στρογγύλευα την περιουσία*

μου. Θα έκανα καλύτερη ζωή. Ενώ τώρα είμαι πολύ στριμωγμένος.

Εκεί που κάθεται σπίτι του ο Παχόμ, εμφανίζεται ένας περαστικός μουζίκος. Τον έμπασαν να κοιμηθεί, τον τάισαν, έπιασαν την κουβέντα: «Αλήθεια, από πού σ' έστειλε ο Θεός;». Τους λέει ο μουζίκος πως έρχεται αποκάτω, από τα μέρη πίσω απ' τον Βόλγα, δούλευε εκεί σε κάποια δουλειά. Λόγο με τον λόγο, τους λέει ο μουζίκος πώς πάνε οι χωρικοί να εγκατασταθούν εκεί. Τους διηγείται: «Είχαν πάει εκεί οι δικοί τους, είχαν γραφτεί στον συνεταιρισμό, τους έκοψαν στον καθένα από δέκα ντεσιατίνες το κεφάλι. Και η γη» τους λέει «είναι τέτοια, που όταν υψωθούν τα στάχια δεν βλέπεις το άλογο να περνάει απομέσα τους, κι από πέντε χούφτες στάρι βγάζεις ένα δεμάτι ολόκληρο. Ένας μουζίκος» τους λέει «πολύ φτωχός, ήρθε ξυπόλυτος και τώρα έχει έξι άλογα και δυο γελάδες».

Πήρε φωτιά η καρδιά του Παχόμ: *Τι δουλειά έχω δω εγώ να παλεύω στριμωγμένος τη φτώχεια μου, όταν μπορώ να ζήσω τόσο καλά; Θα πουλήσω εδώ και τη γη και το υποστατικό, κι εκεί, μ' αυτά τα λεφτά, θα φτιαχτώ, θα τα στήσω όλα από την αρχή. Εδώ, με αυτό το στρίμωγμα, είναι σκέτος παιδεμός. Μόνο που πρέπει να πάω να τα δω ο ίδιος όλα από κοντά.*

Ετοιμάστηκε το καλοκαίρι, πήγε. Μέχρι τη Σαμάρα ταξίδεψε τον Βόλγα προς τα κάτω με το ατμόπλοιο, ύστερα διέσχισε κάπου τετρακόσια βέρστια πεζή. Έφτασε στον τόπο εκείνο. Έτσι ήταν, όπως του τα είχαν πει.

Οι μουζικοί ζούσαν άνετα, για το κάθε κεφάλι είχαν δώσει από δέκα ντεσιατίνες και δέχονταν ευχαρίστως κι άλλους στον συνεταιρισμό τους. Και αν είχες και λεφτάκια, μπορούσες εκτός από τη μερίδα που σου αναλογούσε να αγοράσεις όσο ήθελες, με λίγα ρούβλια έπαιρνες πρώτης τάξεως γη! Αγόρασε όσα θέλεις, μπορείς!

Τα έμαθε όλα ο Παχόμ, το φθινόπωρο επέστρεψε στο σπίτι του και βάλθηκε να ξεπουλάει δεξιά κι αριστερά. Πούλησε τη γη του με κέρδος, πούλησε το υποστατικό του, όλα του τα ζώα, διαγράφηκε από τον συνεταιρισμό, περίμενε να έρθει η άνοιξη κι έφυγε με την οικογένειά του για τους νέους τόπους.

Το πρώτο έργο **ΠΟΣΗ ΓΗ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ** έχει ως θέμα την απληστία και την ακόρεστη ματαιοδοξία του ανθρώπου να αποκτήσει όσο το δυνατόν περισσότερα. Ο συγγραφέας, με λιτό, απέριπτο ύφος και ρυθμό που μαγνητίζει, καταγράφει τις περιπέτειες του αγρότη Παχόμ στις επαρχίες της προεπαναστατικής Ρωσίας, στην υπεράνθρωπη προσπάθειά του να αποκτήσει όλο και περισσότερη καλλιεργήσιμη γη. Το μικρόβιο της απληστίας γεννιέται μέσα του, μεγαλώνει, τον τυφλώνει και τον καθοδηγεί.

Στη νουβέλα **Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΒΑΝ ΙΛΙΤΣ** ο Τολστόι σκιαγραφεί τον βίο και τον θάνατο ενός ανώτερου δικαστικού, δημοσίου υπαλλήλου, που έχει κατακτήσει ό,τι θεωρείται κοινωνική επιτυχία. Στο τέλος της ζωής του ο Ιβάν Ιλίτς, έντρομος, βρίσκεται αντιμέτωπος με ένα πολύ απλό αλλά καιρίο ερώτημα: «Μήπως δεν έζησα όπως έπρεπε;», διερωτώμενος αν η ζωή του είχε κάποιο ουσιαστικό νόημα ή αν αναλώθηκε σε συμβάσεις και ψευδαισθήσεις.

Αμφότερα τα κείμενα αυτής της έκδοσης δημοσιεύτηκαν το 1886. Διαβάζοντάς τα σήμερα μένουμε έκπληκτοι από το πόσο λίγο έχει αλλάξει ο άνθρωπος, πόσο ίδια είναι τα πάθη και οι αδυναμίες του, πόσο κοντινή και οικεία είναι αυτή η εποχή και αυτή η λογοτεχνία, και πόσο επίκαιρος είναι, τελικά, ένας συγγραφέας που μελέτησε τη ζωή τόσο βαθιά και επίμονα.

φάροι | ιδεών

*Διαχρονικά έργα σημαντικών συγγραφέων
που συμβάλλουν στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης.*